

ΔΑΔ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ:

ΘΩΜΑΔΗ ΜΑΡΙΑ: 14902

ΚΑΡΑΓΙΑΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ: 14678

ΛΙΒΑΝΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ: 14400

ΜΠΑΛΤΑΤΖΙΔΟΥ ΓΕΣΘΗΜΑΝΗ: 14925

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΣΙΑΦΑΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 2016

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

***ΣΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΩΝ
ΔΙΑΧΥΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ***

Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές

- *Οι διαταραχές αυτές χαρακτηρίζονται ως νευρολογικές (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006) .*
- *Παρουσιάζουν ταυτόχρονα σοβαρά ελλείμματα σε πολυάριθμους τομείς της ανάπτυξης (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006) γι' αυτό και ονομάζονται «διάχυτες» (Lathe, 2006).*

Στις Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές περιλαμβάνονται τα εξής σύνδρομα:

- 1) Αυτισμός της παιδικής ηλικίας*
- 2) Άτυπος αυτισμός*
- 3) Σύνδρομο Rett*
- 4) Αποδιοργανωτική διαταραχή της παιδικής ηλικίας*
- 5) Διαταραχή υπερδραστηριότητας*
- 6) Σύνδρομο Asperger*
- 7) Άλλες διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές*
- 8) Διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή μη καθορισμένη αλλιώς (Νότας, 2006).*

Αυτισμός

- *Ο αυτισμός παλαιότερα θεωρούνταν μία νηπιακή ψύχωση και συνδεόταν με την σχιζοφρένεια (Τσιάλτα, 2014) και με τη νοητική καθυστέρηση (Σταμάτης, 1987). Ωστόσο, σήμερα κατατάσσεται σε μία Διάχυτη Διαταραχή της Ανάπτυξης. (Τσιάλτα, 2014).*

Ορισμός αυτισμού

- *Χαρακτηρίζεται ως από τις πιο σοβαρές μορφές εξελικτικής διαταραχής (Βάρβογλη, 2007) και εμφανίζεται πρώιμα κατά τη βρεφική ηλικία (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006). Συχνά συνυπάρχει με άλλες αναπηρίες (Νότας, 2005).*
- *Ο αυτισμός περιλαμβάνει μία σοβαρή διαταραχή στον τομέα της κοινωνικοποίησης, της επικοινωνίας και της δημιουργικής φαντασίας (Happé, 2003).*

Ιστορική αναδρομή αυτισμού

- *Ο όρος «αυτισμός» προέρχεται ετυμολογικά από την ελληνική λέξη «εαυτός» και υποδηλώνει το κλείσιμο ενός ατόμου στον εαυτό του (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).*
- *Ο όρος χρησιμοποιήθηκε αρχικά το 1911 από τον ψυχίατρο Bleuler (Συνοδινού, 1999).*
- *Το 1943 έγινε η πρώτη δημοσίευση από τον πρωτοπόρο Αμερικάνο ψυχίατρο, Leo Kanner. Η εργασία του βασιζόταν σε περιγραφές της ασυνήθιστης συμπεριφοράς κάποιων παιδιών που ο ίδιος εξέταζε (Frith, 1999).*
- *Ο Kanner ονόμασε τη διαταραχή «πρώιμο βρεφικό αυτισμό» (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006) και πίστευε ότι ο αυτισμός ήταν μια εγγενής διαταραχή (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).*

Επιδημιολογικά στοιχεία αυτισμού

- Το ποσοστό εκδήλωσης του αυτισμού υπολογίζεται 4 στα 10.000 παιδιά, ενώ τα ποσοστά εκδήλωσης ανέρχονται πλέον σε 1 ή 2 στα 1.000 παιδιά με τη χρήση πιο σαφών κριτηρίων (Καλύβα, 2005).

Αναλογία κοριτσιών – αγοριών στον αυτισμό

- *Ο αυτισμός εμφανίζεται πιο συχνά στα αγόρια απ' ό,τι στα κορίτσια. Η αναλογία που μας δίνεται συνήθως είναι περίπου 3 ή 4:1(Bock & Goode, 2003).*

Ορισμός Asperger

Η διαταραχή Asperger ορίζεται ως μία σοβαρή διαταραχή της ανάπτυξης. Τα χαρακτηριστικά της είναι τα εξής :

- παράξενα ενδιαφέροντα*
- σημαντικές δυσκολίες στην κοινωνική αλληλεπίδραση*
- ασυνήθιστες μορφές συμπεριφοράς*
- συνήθως τυπική γλωσσική ανάπτυξη*
- φυσιολογική νοημοσύνη*
- αρκετές δεξιότητες προσαρμογής στο περιβάλλον και επικοινωνίας.*
- κινητική αδεξιότητα*
- καθυστέρηση στην κινητική ανάπτυξη (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).*

Ιστορική αναδρομή -Asperger

- *Το 1944, ο Hans Asperger περιέγραψε μια διαταραχή (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006) που ήταν όμοια με αυτή του Kanner (Gillberg, 2011). Την αποκάλεσε «αυτιστική ψυχοπάθεια» (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).*
- *Ο όρος «σύνδρομο Asperger» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τη Lorna Wing (Happe, 2003).*
- *Τελικά, διαχωρίστηκε από τον αυτισμό και ταξινομήθηκε αρχικά στο ICD-10 και στη συνέχεια στο DSM-IV ως ξεχωριστή διαταραχή (Γενά, 2002).*

Επιδημιολογία στο σύνδρομο Asperger

- Πριν την ηλικία των 10 ετών, περίπου 3-4 στα 1.000 παιδιά εμφανίζουν την πλήρη κλινική εικόνα του συνδρόμου Asperger.

Αναλογία κοριτσιών – αγοριών στο σύνδρομο Asperger

- Οι περισσότερες μελέτες αναφέρονται σε ένα ποσοστό αναλογίας 3-6 άρρενες για κάθε θήλυ που έχει το σύνδρομο (Gillberg, 2011).

Πρώιμοι δείκτες του αυτισμού

- *Εμφάνιση της διαταραχής γίνεται στα 3 έτη (Γκονέλα, 2006).*
- *Η έλλειψη κοινωνικού χαμόγελου.*
- *Το μοναχικό παιχνίδι.*
- *Η έλλειψη προσοχής.*
- *Η έλλειψη συνεργασίας.*
- *Η έλλειψη φανταστικού παιχνιδιού (Βάρβογλη, 2007).*

***ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ
ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΧΥΤΩΝ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ***

Συμπτωματολογία

- *Η Lorna Wing την δεκαετία του '70 ανακάλυψε, ότι ο συνδυασμός των τριών συμπτωμάτων εμφανίζεται σε όλα τα άτομα που έχουν αυτισμό κατά την παιδική ηλικία είναι πολύ σημαντικός. Τα συμπτώματα αυτά τα εξής:*
 - 1. Η κοινωνική αλληλεπίδραση*
 - 2. Η λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία*
 - 3. Ο τρόπος συμπεριφοράς, αλλά και τα ενδιαφέροντα (Μαυρέας κ.α., 1997).*

1. Η κοινωνική αλληλεπίδραση συμπεριλαμβάνει τέσσερις τύπους:

- ο αποτραβηγμένος*
- ο παθητικός*
- ο ενεργητικός*
- ο εξεζητημένος και τυπικής συμπεριφοράς τύπος των παιδιών με αυτισμό.*

2. Στις λεκτικές και μη λεκτικές επικοινωνίες υπάρχουν τέσσερις υποενότητες οι οποίες είναι:

- Η χρήση του λόγου (με πολλές δυσκολίες και διαφορές στο βαθμό σοβαρότητας).*
- Η κατανόηση του λόγου (με μεγάλη κατανόηση και πολλές ελλείψεις στην ελαστικότητα).*

- *Ο τονισμός και ο έλεγχος της φωνής (ιδιαίτερος τρόπος στον τονισμό και μερομποτική φωνή).*
- *Η χρήση και κατανόηση της μη λεκτικής επικοινωνίας (αφορά τις κινήσεις του σώματος, τις εκφράσεις του προσώπου, αλλά και τις χειρονομίες).*

3. Στον τρόπο συμπεριφοράς αλλά και στα ενδιαφέροντα γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα στα ελλείματα της φαντασίας και στο δείξιμο.

➤ Τα ελλείματα της φαντασίας του παιδιού με αυτισμό είναι σοβαρά με αποτέλεσμα να επιλέγει το μοναχικό παιχνίδι.

➤ Το δείξιμο το οποίο και είναι ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της επικοινωνίας απουσιάζει και για το λόγο αυτό υπάρχει και η διδασκαλία του. Αυτή, συμπεριλαμβάνει 4 βήματα: (Wing, 2000)

1. Την αναγνώριση του δακτύλου.
2. Το δείξιμο μέσω επαφής με το αντικείμενο.
3. Η επιλογή αναμεσά σε δυο αντικείμενα.
4. Η αυτοματοποίηση της εκτέλεσης (Γκονέλα, 2006).

Ελλείψεις και Πλεονασμοί στους τομείς ανάπτυξης

Ελλείψεις έχουμε:

- *Στην προσοχή.*
- *Στον προφορικό λόγο.*
- *Στις κοινωνικές και συναισθηματικές εκδηλώσεις.*
- *Στο παιχνίδι.*
- *Στην αισθητηριακή επεξεργασία.*
- *Στις γνωστικές λειτουργίες (Γενά, 2002)*

Πλεονασμούς έχουμε:

- *Στην διασπαστική προσοχή.*
- *Στις στερεοτυπικές αντιδράσεις.*
- *Στις ιδιαίτερες ικανότητες.*

Συμπτώματα ανάλογα με την ανάπτυξη

- *Στην βρεφική, παιδική και στην εφηβική ηλικία υπάρχουν κάποια γενικά χαρακτηριστικά όπως η μοναχικότητα (Frith, 1999), το καρφωμένο βλέμμα, η γέρικη και σοφή όψη, οι ανωμαλίες του ύπνου, η φτωχή προσοχή, η έλλειψη ακουστικής προσοχής, η υπερδραστηριότητα και η εξαιρετικά παθητική στάση.*

***ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΤΩΝ ΔΙΑΧΥΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ***

Αίτια Αυτισμού

- Τα αίτια του αυτισμού είναι μέχρι σήμερα άγνωστα. (Σταμάτης, 1987). *Είναι αποδεκτό* ωστόσο *ότι* αποτελεί μία διαταραχή με οργανική αιτιολογία και συγκεκριμένα πολυπαραγοντικής φύσεως (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).

Οι τομείς της έρευνας για την αιτιολογία του αυτισμού περιλαμβάνουν:

- 1. τον ψυχογενή μύθο*
- 2. τις γενετικές ανεπάρκειες*
- 3. τις εγκεφαλικές ανωμαλίες*
- 4. τις χρωμοσωμικές ανωμαλίες*
- 5. τους περιβαλλοντικούς παράγοντες (Νότας, 2006).*

- Υπάρχει μία καθολική συμφωνία προς το παρόν, ότι ποικίλα βιολογικά αίτια μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του αυτιστικού συνδρόμου (Happé, 2003).
- Συμπερασματικά, μπορούμε να οδηγηθούμε στην άποψη μίας «τελικής κοινής νευρογενούς οδού» (Happé, 2003). Η οδός αυτή μπορεί να επηρεαστεί επιβαρυντικά από πάρα πολλούς διαφορετικούς παράγοντες (Frith, 1999).

Αίτια Asperger

Δε γνωρίζουμε ακόμα, τι ακριβώς είναι αυτό που προκαλεί το σύνδρομο Asperger. Πάντως ενοχοποιούνται παράγοντες όπως:

- *η γενετική συμβολή*
- *βλάβες στον εγκέφαλο ή αναπτυξιακές ανωμαλίες*
- *ο συνδυασμός κληρονομικότητας και εγκεφαλικής βλάβης*
- *οι ψυχοκοινωνικοί παράγοντες (Gillberg, 2011).*

***ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ
ΔΙΑΧΥΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ***

Διαταραχή Rett

- *Το 1966 ανακαλύφθηκε η διαταραχή Rett από τον Andreas Rett στην κλινική του, στη Βιέννη (Γενά, 2002).*
- *Αφορά μία διαταραχή με νευρολογική βάση. Παρουσιάζεται κατά τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής (έχουν προηγηθεί 5 μήνες ομαλής ανάπτυξης)*
- *Η διαταραχή αυτή αφορά κατά πλειονότητα τα κορίτσια (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).*
- *Η συχνότητά της εκτιμάται σε τουλάχιστον ένα περιστατικό ανά 10.000- 15.000 άτομα.*
- *Παρόλο που τα ακριβή αίτια της Διαταραχής Rett είναι ακόμα στην ουσία άγνωστα, η θεωρία της βιολογικής αιτιολογίας είναι η επικρατέστερη (Γενά, 2002).*

Παιδική Αποδιοργανωτική Διαταραχή (σύνδρομο Heller)

- *Το 1930 ο Heller, περιέγραψε πρώτος την Παιδική Αποδιοργανωτική Διαταραχή.*
- *Υπολογίζεται ότι, η διαταραχή αυτή δεν ξεπερνά το 6% των περιπτώσεων που φέρουν ως διάγνωση την αυτιστική διαταραχή.*
- *Όπως προκύπτει από δύο σχετικές έρευνες, είναι πιο συχνή στα άρρενα άτομα (Γενά, 2002).*
- *Η ΠΑΔ είναι αγνώστου αιτιολογίας στη πλειονότητα των περιπτώσεων. Μετά από μία σειρά ερευνών, σήμερα, επικρατέστερη θεωρείται η άποψη, που εμπλέκει τα βιολογικά αίτια (Γενά, 2002).*

Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή Μη Προσδιορισμένη Αλλιώς - Άτυπος Αυτισμός

- *Η διάγνωση της διαταραχής αυτής γίνεται μετά την ηλικία των 3 ετών όπου κάνουν την εμφάνιση τους τα συμπτώματα του αυτισμού (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006)*

Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή Μη Προσδιορισμένη Αλλιώς -Άτυπος Αυτισμός

- Σύμφωνα με το DSM-IV, αναφέρεται στα άτομα εκείνα που παρουσιάζουν διευρυμένη απώλεια στις λεκτικές και μη λεκτικές δεξιότητες της επικοινωνίας, στις αμφίδρομες κοινωνικές συναλλαγές, στερεότυπα ενδιαφέροντα, στερεότυπη συμπεριφορά και στερεότυπες δραστηριότητες, αλλά ωστόσο δεν καλύπτουν τα διαγνωστικά κριτήρια για κάποιες από τις Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές, για Σχιζότυπη Διαταραχή της Προσωπικότητας, Αναπόφευκτη Διαταραχή της Προσωπικότητας ή για Σχιζοφρένεια (Γενά, 2002).

Σύνδρομα που εμφανίζονται στα παιδιά με αυτισμό

- *Σύνδρομο του ευθραύστου Χ* (κληρονομικό σύνδρομο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην κοινωνική τους συμπεριφορά).
- *Σύνδρομο Landau-Kleffner* (μία αρκετά σπάνια διαταραχή και για να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση υπάρχει ένας τύπος επέμβασης στον εγκέφαλο).
- *Σύνδρομο Williams* (γνωστό σαν την διαταραχή της υπερασβεστιαϊμίας στη νηπιακή ηλικία).
- *Σύνδρομο Tourette* (αφορά μία νευρολογική διαταραχή με συμπτώματα του συνδρόμου βογκητά, ψιθύρισμα, απότομα τινάγματα, οι αισχρολογίες) (Wing 2000).

***ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ
ΔΙΑΦΟΡΟΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ
ΔΙΑΧΥΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ***

Δυσκολία στην διάγνωση του αυτισμού και το πόσο νωρίς εμφανίζεται

- Οι ειδικοί παρατηρούν και καταγράφουν τα συμπτώματα με την βοήθεια των κατάλληλων παιδοψυχιατρικών εγχειριδίων. Κάποιες φορές οι γνώμες των ειδικών δίστανται και αυτό μπερδεύει τους γονείς. Ακόμη σημαντικό ρόλο παίζει και η εμπειρία των ειδικών.*
- Ο αυτισμός παρουσιάζεται στους πρώτους μήνες της ζωής του παιδιού και είναι απαραίτητο να γίνει διάγνωση σε αρκετά μικρή ηλικία, έτσι ώστε να αποφεύγεται καθυστέρησης ανάπτυξης του. Εάν υπάρχει κάποια εγκεφαλική βλάβη διακρίνεται νωρίτερα (Frith, 1999).*

Πως γίνεται η διάγνωση

Η διάγνωση γίνεται με:

- *Συνέντευξη των γονέων για τη σύλληψη των πληροφοριών.*
- *Τεστ νοημοσύνης.*
- *Εξελικτικά τεστ, αντίστοιχα με την ηλικία του παιδιού.*
- *Ερωτηματολόγια γονέων για τις συμπεριφορές που παρατήρησαν.*
- *Παρατήρηση του παιδιού στο γραφείο.*
- *Παρατήρηση του παιδιού στο χώρο του, αλλά και στο σχολείο.*
- *Με βάση την εμπειρία και τη βοήθεια των διαγνωστικών κριτήριων, κατηγοριοποιούνται οι συμπεριφορές του παιδιού (Βάρβογλη, 2007).*

Διαγνωστικά εργαλεία

- *Πρώιμη παρέμβαση: Checklist for Autism in Toddlers*, αποτελεί μία αρκετά καλή λίστα ελέγχου ανίχνευσης για την πρώιμη διάγνωση του αυτισμού, σε παιδιά ηλικίας από 18 έως 36 μηνών.
- *Γλώσσα: Derbyshire Language Scheme* το οποίο το χρησιμοποιούμε για τα παιδιά μικρής ηλικίας. Οι τομείς με τους οποίους ασχολείται είναι η πραγματολογία, η κατανόηση, η ακουστική διάκριση, η αναγνωστική διάκριση και η δομή των λέξεων.

- *Κοινωνικά - Γνωστικά κριτήρια: Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children (TEACCH), βοήθησε στο να αναπτυχθεί το Childhood Autism Rating Scale (CARS) στη Βόρεια Καρολίνα. Τα συστήματα αυτά αφορούν την παρατήρηση της συμπεριφοράς των παιδιών στις ηλικίες 0-12 ετών.*

- *Ο Κοινωνικός - Συμπεριφορικός αλλά και Γνωστικός τομέας ως προς την εξέλιξη του παιδιού με αυτισμό Autism Diagnostic Interview Revised (ADI-R), Autism Diagnosis Observation Scale Genetic (ADOS-G) τα οποία συλλέγουν τις πληροφορίες από τον κηδεμόνα και από τα άτομα του περιβάλλοντος, αλλά ακόμη και από τους διάφορους ειδικούς που ασχολούνται με τα εργαλεία διάγνωσης.*
- *Αισθητηριακή αξιολόγηση: Ένα σταθμισμένο εργαλείο είναι το Sensory Profile Test, που βοηθάει στη σωστή και καλή διάγνωση και παράλληλα, στην αξιολόγηση της αισθητηριακής ικανότητας ως προς την επεξεργασία των καθημερινών δραστηριοτήτων. Η ηλικία που ασχολείται είναι 5 έως 10 ετών (Ζαφειρίου κ.α., 2010).*

Η διάγνωση των ΔΑΔ πλέον στις μέρες μας γίνεται με βάση τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του παιδιού και όχι με βάση τις ιατρικές εξετάσεις του αλλά και με τα 2 σταθμισμένα ταξινομικά τεστ:

- το *DSM-IV*, τεστ της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρίας και
- το *ICD-10*, τεστ του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (Γενά, 2002).

DSM-IV

Σύμφωνα με το DSM-IV, τα διαγνωστικά κριτήρια ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες, με βάση:

- 1. την κοινωνική συμπεριφορά*
 - 2. την επικοινωνία*
 - 3. την αποκλίνουσα συμπεριφορά*
- Η διάγνωση αυτών των διαταραχών πρέπει να εμφανίζει τουλάχιστον έξι ή και περισσότερα χαρακτηριστικά συνολικά σε αυτές τις τρεις κατηγορίες (Γενά, 2002).*

Οι αλλαγές του DSM-5

- *Το DSM ανανεώθηκε το Μάιο του 2013 με νέα έκδοση κυκλοφορίας το DSM-5. Σε αυτήν την έκδοση υπάρχουν αρκετές αλλαγές στην περιγραφή των παθολογιών ([HTTP://ASPERGERHELLAS.BLOGSPOT.GR/2013/05/DSM.HTML#!/TCMBCK](http://aspergerhellas.blogspot.gr/2013/05/dsm.html#!/TCMBCK)).*
- *Η Διαταραχή Φάσματος του Αυτισμού είναι ο νέος γενικός όρος του DSM-5 ([HTTP://WWW.PSYCHIATRY.ORG/PSYCHIATRISTS/PRACTICE/DSM/DSM-5](http://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm/dsm-5)).*
- *Η ΔΦΑ πλέον περιλαμβάνει τον χαρακτηρισμό «αυτισμό» του DSM-IV, αλλά και τις διάφορες διαταραχές που εντοπίζονται σε αυτήν την κατηγορία, χωρίς όμως να τις ορίζει διαφορετικά ([HTTP://ASPERGERHELLAS.BLOGSPOT.GR/2013/05/DSM.HTML#!/TCMBCK](http://aspergerhellas.blogspot.gr/2013/05/dsm.html#!/TCMBCK)).*

- Τα χαρακτηριστικά που διαχωρίζουν τον αυτισμό από τις άλλες διαταραχές είναι δύο. Το πρώτο χαρακτηριστικό αφορά τις επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές και τα ενδιαφέροντα στις δραστηριότητες και το δεύτερο, τα ελλείμματα στην κοινωνική επικοινωνία και την αλληλεπίδραση ([HTTP://WWW.PSYCHIATRY.ORG/PSYCHIATRISTS/PRACTICE/DSM/DSM-5](http://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm/dsm-5)).

ICD-10

- *Το ICD-10, για να διαγνώσει κάποια από τις παραπάνω διαταραχές πρέπει να παρουσιάζει συνολικά οκτώ σημεία. Η έναρξη των συμπτωμάτων πρέπει να εμφανιστεί πριν το τρίτο έτος της ηλικίας του παιδιού (Μαυρέας κ.α., 1994).*

Επαγγελματίες υγείας που ενδιαφέρονται για τον αυτισμό

- *Οικογενειακός γιατρός:* είναι ο πρώτος από τους επιστήμονες που θα παρατηρήσει και θα ενημερώσει τους γονείς για τυχόν αλλαγές στο παιδί.
- *Παιδίατρος – Ψυχίατρος:* ήταν παλαιότερα υπεύθυνος για τη διάγνωση του αυτισμού, ενώ σήμερα, αυτοί που ασχολούνται με τη διάγνωση των διάχυτων αναπτυξιακών διαταραχών είναι οι εξειδικευμένοι κλινικοί ψυχολόγοι.
- *Κλινικοί ψυχολόγοι:* έχουν ως κύριο ενδιαφέρον τους τα χαρακτηριστικά, αλλά και η διάγνωση των αναπτυξιακών διαταραχών.

- *Λογοθεραπευτής*: εμπλέκεται στη διάγνωση και την επανάληψη της αξιολόγησης και είναι υπεύθυνος για την ενημέρωση των γονέων για τις φυσικές δυσκολίες που προκύπτουν, αλλά και για τις δυσκολίες που δημιουργεί η διαταραχή στον προφορικό του λόγο.
- *Εργοθεραπευτής*: σημαντική είναι η άμεση παρέμβαση με ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα. Ένας από τους βασικότερους στόχους είναι οι παιδιατρικές δραστηριότητες (Βογινδρούκας, 2005).
- *Κοινωνικός λειτουργός*: βοηθάει στην εύρεση εποικοδομητικών λύσεων και στο συντονισμό των διαφόρων κλινικών θεραπειών γύρω από το παιδί με αυτισμό (Wing, 2000).

Διαφοροδιάγνωση από τις άλλες διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές

- *Διαφοροδιάγνωση από το σύνδρομο Rett: συναντάται κυρίως μόνο σε κορίτσια, σε αναλογία 4 κορίτσια προς 1 αγόρι, ενώ ο αυτισμός συναντάται κυρίως στα αγόρια (Γενά, 2002), βλεμματική επαφή εκδηλώνεται εντονότερα στο σύνδρομο Rett.*
- *Διαφοροδιάγνωση από την Παιδική Αποδιοργανωτική Διαταραχή υπάρχει φυσιολογική ανάπτυξη για μεγάλη περίοδο, έως και τα 2 πρώτα χρόνια της ζωής του (Schoenbrodt, 2003).*

- *Διαφοροδιάγνωση από τη Σχιζοφρένεια: υπάρχουν αρκετές διαφορές ανάμεσα στις δύο διαταραχές· διαφορά στην ηλικία εκδήλωσης και την κλινική τους εξέλιξη (Wing, 2000).*
- *Διαφοροδιάγνωση από τη Νοητική Υστέρηση: παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία με τα παιδιά με αυτισμό, αλλά διαφέρουν σε τρία στοιχεία ως προς την επικοινωνία, ως προς την κοινωνική συμπεριφορά και την ανομοιογενή καθυστέρηση και τους βασικούς τομείς ανάπτυξης.*
- *Διαφοροδιάγνωση από την Κώφωση: Τα παιδιά με αυτισμό δεν παρουσιάζουν προβλήματα ακοής (Γενά, 2002).*

Οι δυσκολίες των ατόμων με ΔΑΔ στην επικοινωνία

- *Διακριτό χαρακτηριστικό των ΔΑΔ αποτελεί η δυσκολία που συναντάται στην επικοινωνία και συγκεκριμένα, στην πραγματολογία, η οποία είναι συνυφασμένη με τη χρήση της γλώσσας (Βογινδρούκας κ.α., 2007).*
- *Ο λόγος των ανθρώπων με αυτισμό είναι ιδιόμορφος και η δυσκολία στην κατανόηση από τους άλλους γίνεται εμφανής (Frith, 1999).*

- *Η απομόνωση του παιδιού με αυτισμό είναι ηχηρή στην πρώιμη παιδική ηλικία (3 έως 5 ετών). Εμφανίζονται δυσκολίες ως προς τον κατάλληλο τρόπο συμπεριφοράς και αντίδρασης προς τους άλλους (Frith, 1999), μη αναπτύσσοντας τις κοινωνικές δεξιότητες με τον ίδιο τρόπο, όπως οι συνομήλικοί τους (Willis, 2006). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, τα παιδιά με αυτισμό να δέχονται κοινωνική απόρριψη και απομόνωση.*

Επιλογή του Θεραπευτικού Προγράμματος

- *Όσο νωρίτερα αρχίσει μια θεραπεία (ακόμα και από την ηλικία των 18 μηνών), τόσο μεγαλύτερο θα είναι το ποσοστό επιτυχίας.*

Για την επιλογή του θεραπευτικού προγράμματος αποφασίζει η οικογένεια, ανάλογα με:

- 1. τη σοβαρότητα του αυτισμού*
- 2. τις οικονομικές δυνατότητες*
- 3. τις προτιμήσεις των μελών που την απαρτίζουν (Passenger & Terrell, 2007)*
- 4. τα προγράμματα που είναι διαθέσιμα στην περιοχή τους (Wall, 2010).*

Για τα καλύτερα επιθυμητά αποτελέσματα, είναι αναγκαίο να συμμετέχουν ενεργά στη θεραπεία όλοι όσοι συναναστρέφονται με το παιδί και πιο συγκεκριμένα:

- οι γονείς
- οι φροντιστές
- οι θεραπευτές του (Passenger & Terrell, 2007).

***ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ***

Εισαγωγικά

- 1. Η Συμπεριφορική Προσέγγιση, Εφαρμοσμένη Ανάλυση της Συμπεριφοράς (ABA),*
 - 2. Η Γνωστική Προσέγγιση, Μέθοδος TEACCH*
- αποτελούν θεραπευτικές προσεγγίσεις των Διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών.*

Συμπεριφορική Προσέγγιση

- *Η Συμπεριφορική Προσέγγιση αναπτύχθηκε από ψυχολόγους συμπεριφοράς. Ο όρος «συμπεριφορά» ορίζεται, ως η οποιαδήποτε δραστηριότητα που μπορεί να παρατηρηθεί και να μετρηθεί.*

Συμπεριφορική Προσέγγιση - Εφαρμοσμένη Ανάλυση της Συμπεριφοράς (ABA)

Η Εφαρμοσμένη Ανάλυση της Συμπεριφοράς ή αλλιώς ABA (Applied Behavior Analysis) (Passenger & Terrell, 2007):

1. *είναι μέρος του Συμπεριφορισμού*
2. *εξετάζει κατά κύριο λόγο τις επίκτητες αντιδράσεις, με κύριο σημείο αναφοράς την ανάπτυξη και την πρόοδο της ζωής του ανθρώπου (Γενά, 2002)*
3. *χρησιμοποιείται από τους ψυχολόγους για τη μελέτη της αλλαγής της συμπεριφοράς: μελετάει τις επιπτώσεις των διαφόρων εφαρμογών αυτών των αρχών συμπεριφοράς για να διδάξει σημαντικές δεξιότητες ή/ και να αλλάξει ή να εξαλείψει μία ανάρμοστη αντίδραση (Janzen, 1999)*

- Σύμφωνα με την Εφαρμοσμένη Ανάλυση της Συμπεριφοράς, μία συμπεριφορά με θετικό περιεχόμενο που δέχεται ανταμοιβή, είναι πιο πιθανό να πραγματοποιηθεί κατ' επανάληψη, συγκριτικά με μία συμπεριφορά που δεν είναι κοινωνικά αποδεκτή και αγνοείται (Passenger & Terrell, 2007).
- Η συμπεριφορά που είναι απαραίτητο να αλλάξει μπορεί να παρατηρείται στο σπίτι, στο σχολείο και σε άλλα κοινωνικά πλαίσια (Καλύβα Ε., 2005)

- Η μέθοδος Εφαρμοσμένη Ανάλυση της Συμπεριφοράς αποτελεί μία προσέγγιση, που πραγματοποιείται σε εντατικά διαστήματα. *Η εκπαίδευση των παιδιών διαρκεί κάθε εβδομάδα 30 με 40 ώρες, ένα παιδί προς έναν εκπαιδευτή* (Passenger & Terrell, 2007) και ξεκινάει από την προσχολική ηλικία, σε συνεργασία πάντα με τους γονείς (Συριοπούλου - Δελλή, 2011).
- *Η εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθόδου βασίζεται στη διάσπαση των πολύπλοκων δεξιοτήτων, που διαμορφώνουν μία ενέργεια και για την επίτευξη των δεξιοτήτων της καθημερινότητας, απαιτείται η διδασκαλία τους σε μία προς μία κίνηση, χρησιμοποιώντας πάντα μία θετική ενίσχυση, όταν αυτή επιτυγχάνεται* (Passenger & Terrell, 2007).

Γνωστική Προσέγγιση - Μέθοδος TEACCH

- *Η ονομασία της μεθόδου TEACCH προέρχεται από τις αγγλικές λέξεις «Treatment and Education of Autistic and related Communication Handicapped Children», δηλαδή, «Αντιμετώπιση και Εκπαίδευση Παιδιών με Αυτισμό και συναφείς Επικοινωνιακές Μειονεξίες» (Συριοπούλου - Δελλή, 2011) και προφέρεται, όπως ακριβώς η αγγλική λέξη «teach», που σημαίνει «διδάσκω».*
- *Οι αρχές του προγράμματος προσδιορίζονται στα μέσα της δεκαετίας του '60, υποστηρίζοντας ότι ο αυτισμός αποτελεί μία διαταραχή αντίληψης με βιολογικά αίτια (Häussler, 2012).*

- Η θεραπευτική προσέγγιση TEACCH άρχισε το 1964 (Κεκές κ.α., 2000) και καθιερώθηκε το 1972, στο Πανεπιστήμιο της Βόρεια Καρολίνας (Janzen, 1999) από τον *Eric Schopler* και την ομάδα του και είναι γνωστή για το σχεδιασμό και την αντιμετώπιση των αναγκών των παιδιών και ενηλίκων με αυτισμό (Wall, 2010).
- Αποτελεί μία ολοκληρωμένη προσέγγιση που περιλαμβάνει τη διάγνωση, την αντιμετώπιση, την κατάρτιση στο επαγγελματικό κομμάτι και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων με αυτισμό (Καλύβα, 2005).

Χαρακτηριστικά της Μεθόδου TEACCH

- *αναγνώριση και κατανόηση του αυτισμού*
- *συνειδητή χρήση των αρχών μάθησης*
- *ακολουθεί τη Γνωστική Ψυχολογία και τη Νευροψυχολογία*
- *εξελίσσεται (Häussler, 2012)*
- *δημιουργία ενός εξατομικευμένου, γνωστού, προβλέψιμου και ήσυχου περιβάλλοντος (Καλύβα, 2005)*
- *συνεργασία με τους γονείς*
- *στόχος, η επικοινωνία με παραγωγή λόγου*
- *δομημένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (Häussler, 2012)*

Οι Δομές του Εκπαιδευτικού Προγράμματος TEACCH

Έτσι, λαμβάνουμε πληροφορίες σχετικά με πέντε τομείς:

- *τον Προσανατολισμό στο Χώρο* (ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται το δωμάτιο, ακόμη και ολόκληρος όροφος από τους ειδικούς)
- *τον Προσανατολισμό στο Χρόνο* (καθορισμός της ποσότητας των πληροφοριών που παρέχονται κάθε φορά)
- *την Οργάνωση της εργασίας/ Αυτόνομη απασχόληση* (αυτονομία του ατόμου σε ειδικούς προσαρμοσμένους χώρους)
- *τις Οδηγίες και τα υλικά* (ενασχόληση του παιδιού με το υλικό που διατίθεται)
- *τις Διαδικασίες ρουτίνας* (δομή και σταθερότητα) (Häussler, 2012).

Οι Δομές του Εκπαιδευτικού Προγράμματος TEACCH

***ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ***

Εισαγωγικά

1. Οι Κοινωνικές Ιστορίες

2. Ο Κύκλος των Φίλων

αποτελούν προσεγγίσεις αντιμετώπισης των κοινωνικών δυσκολιών που βιώνουν καθημερινά τα παιδιά με αυτισμό και μπορούν να υλοποιηθούν και να εφαρμοστούν και στο σχολείο (Καλύβα, 2005).

Προσεγγίσεις Ενίσχυσης της Κοινωνικής Αλληλεπίδρασης - Κοινωνικές Ιστορίες

- *Ο όρος «Κοινωνικές Ιστορίες» διατυπώθηκε από την Carol Gray το 1994 (Καλύβα, 2005) και έγκειται στην εκμάθηση μίας κοινωνικής συμπεριφοράς μέσω μίας ιστορίας, η οποία δίνει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, ώστε να περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε σε μία κοινωνική κατάσταση (Συριοπούλου - Δελλή, 2011).*

Η κάθε ιστορία περιλαμβάνει:

- *τον τόπο («που»)*
- *τους ανθρώπους («ποιος»)*
- *το «τι συμβαίνει» και «γιατί συμβαίνει», μέσω των περιγραφικών προτάσεων που παρατίθενται*
- *τις προτεινόμενες προτάσεις, που έχουν ως στόχο την κατανόηση όλων όσων σκέφτονται και αισθάνονται οι άλλοι με αυτό που έχει συμβεί*
- *τις προτάσεις που έχουν σκοπό να διδάξουν τη σωστή αντίδραση και αντιμετώπιση.*

Οι Κοινωνικές Ιστορίες περιέχουν:

- *εικονογραφημένες σελίδες*
- *μουσική*

- *Είναι απαραίτητο να είναι εξατομικευμένες και μπορούν να δημιουργηθούν από τους ανθρώπους που βρίσκονται κοντά στο παιδί, ζουν μαζί και ασχολούνται (Passenger & Terrell, 2007).*

Προσεγγίσεις Ενίσχυσης της Κοινωνικής Αλληλεπίδρασης - Κύκλος των Φίλων

- *Ο Κύκλος των Φίλων αποτελεί μία προσέγγιση που χρησιμοποιείται με σκοπό την ενσωμάτωση των παιδιών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τη διαχείριση των συναισθημάτων και των επιθυμητών συμπεριφορών.*
- *Ο Κύκλος των Φίλων απαιτεί τη συμμετοχή συνομήλικων παιδιών και επιλέγονται από το δάσκαλο.*

- *Η λειτουργία του κύκλου αποτελεί ένα σύστημα παρέμβασης 12 συνεδριών με διάρκεια 30 λεπτά για μία φορά την εβδομάδα. Η διαδικασία πραγματοποιείται συνήθως, αφού ολοκληρωθούν τα μαθήματα, έτσι ώστε να μπορούν να συμμετέχουν τόσο οι εκπαιδευτικοί, όσο και οι μαθητές, καθώς επίσης και ο χώρος πραγμάτωσης του κύκλου να είναι έτοιμος.*

- Τα παιδιά σχηματίζουν καθισμένα έναν κύκλο, έχοντας μπροστά τους αντικείμενα που μοιάζουν μεταξύ τους, τα οποία θα χρησιμοποιήσουν για την πραγμάτωση κάποιων δραστηριοτήτων ή τη λήψη συμμετοχής σε λεκτικά παιχνίδια.
- Στον Κύκλο των Φίλων, έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής και τα παιδιά με αυτισμό που αντιμετωπίζουν δυσκολίες με το λόγο, καθώς ο στόχος είναι η ανάπτυξη της κοινωνικότητας.
- Όταν ο Κύκλος των Φίλων φτάνει στο σημείο της ολοκλήρωσης, ο εκπαιδευτικός οφείλει να ενημερώσει και να εξηγήσει στα παιδιά το λόγο για τον οποίο περατώνεται και να τους υποσχεθεί πως θα έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με τα παιδιά σε κάποιο άλλο πλαίσιο.

***ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑ &
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ***

Λίγα λόγια για την επικοινωνία...

- *Μέσω της επικοινωνίας «κοινωνούμε» ένα μήνυμα, δηλαδή δίνουμε τη δυνατότητα σε κάποιον άλλον να γνωρίζει ότι θέλουμε κάτι.*
- *Η επικοινωνία ενέχει μια κοινωνική κατάσταση μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων (εισηγητής - δέκτης) (Quill, 2005).*

Αυτισμός και επικοινωνία

- *Αρκετά παιδιά με αυτισμό δεν χρησιμοποιούν λόγο, γι' αυτό είναι σημαντικό να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος για να επικοινωνήσουν, έστω και για τις καθημερινές - βασικές τους ανάγκες (Καλύβα, 2005).*

Εναλλακτικά Συστήματα Επικοινωνίας

- *Αυτές οι τεχνικές επικοινωνίας εφαρμόζονται είτε μεμονωμένα, είτε μαζί με άλλες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις (ABA, TEACCH) (Καλύβα, 2005).*
- *Τα συστήματα εναλλακτικής επικοινωνίας έχουν σαν βάση τους την οπτική επικοινωνία, γι' αυτό το λόγο κάνουν χρήση εικόνων και συμβόλων (Βογινδρούκας & Sherratt, 2008).*

Εναλλακτικά Συστήματα Επικοινωνίας και Λογοθεραπεία

Τα πιο γνωστά εναλλακτικά προγράμματα είναι:

- 1.το PECS (Picture Exchange Communication System - Σύστημα Επικοινωνίας μέσω Ανταλλαγής Εικόνων)*
- 2.το MAKATON (Καλύβα, 2005).*

•Η Λογοθεραπεία αποτελεί άλλη μία θεραπευτική προσέγγιση για τις Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές, η οποία μπορεί να συνδυαστεί και με άλλα θεραπευτικά προγράμματα, όπως τα παραπάνω (Wall, 2010).

•Οι γονείς ή οι θεραπευτές επιλέγουν το σύστημα εναλλακτικής επικοινωνίας που θα ακολουθήσει το παιδί (Καλύβα, 2005).

Λογοθεραπεία

- *Οι Λογοθεραπευτές είναι αυτοί που πραγματοποιούν εκτιμήσεις της ομιλίας και της γλώσσας για την ανάπτυξη ενός μικρού παιδιού με αυτισμό (Wall, 2010), καθώς η πρώτη και μεγαλύτερη προτεραιότητα είναι η αρχή των αλληλεπιδράσεων και της επικοινωνίας (Janzen, 1999).*

Οι στόχοι των Λογοθεραπευτών είναι:

- *η κατανόηση των μη λεκτικών πληροφοριών*
- *η ανάπτυξη και η βελτίωση της βλεμματικής επαφής*
- *η κατανόηση της κοινωνικής επικοινωνίας*
- *οι εναλλαγές στον τόνο της φωνής και η σημασία τους*

- Αυτοί οι στόχοι επιτυγχάνονται μέσω διαφόρων παιχνιδιών και δραστηριοτήτων και η υλοποίησή τους διεξάγεται σε συνεδρίες μικρών ομάδων (Wall, 2010) ή το παιδί να είναι στην αίθουσα με το λογοθεραπευτή μόνο του (Συριοπούλου - Δελλή, 2011).

PECS (Picture Exchange Communication System - Σύστημα Επικοινωνίας μέσω Ανταλλαγής Εικόνων)

- *Αναπτύχθηκε το 1985, από τους A. Bondy και L. Frost, στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Lennard - Brown, 2003).*
- *Αφορά παιδιά και ενήλικες με αυτισμό, που δεν έχουν λόγο και άλλες επικοινωνιακές δεξιότητες, με στόχο να αρχίσουν να αλληλοεπιδρούν και να επικοινωνούν.*
- *Μέσω του PECS ο μαθητής διδάσκεται, να ανταλλάσσει μια εικόνα ενός αντικειμένου που επιθυμεί με ένα δάσκαλο, ο οποίος θα πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκριθεί με άμεσο τρόπο στο αίτημα του παιδιού (Καλύβα, 2005).*

Προϋποθέσεις για να ξεκινήσει η διδασκαλία του PECS

- *Είναι σημαντικό να σκεφτούμε, ότι πρέπει να υπάρξει κάποιος λόγος για να μπει το παιδί στη διαδικασία να επικοινωνήσει.*

Δύο ευρείς λόγοι για να επικοινωνήσει κάποιος είναι:

- 1. για να λάβει συγκεκριμένα αντικείμενα ή δράσεις*
- 2. για να λάβει κοινωνικές ανταμοιβές, όπως προσοχή ή έπαινο (Bondy & Frost, 2001).*

- *Για την εφαρμογή του PECS, είναι απαραίτητη η εύρεση ενισχυτών, οι οποίοι θα πρέπει να είναι ισχυροί, για να επικοινωνήσει το παιδί (Καλύβα, 2005).*

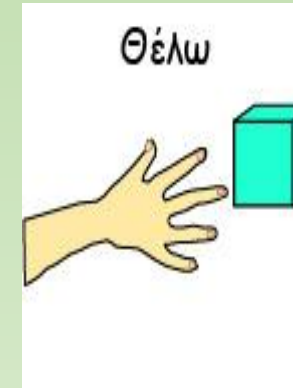
- *Βασικός στόχος του PECS είναι η διδασκαλία και η εκμάθηση δεξιοτήτων επικοινωνίας, οι οποίες θα είναι λειτουργικές, και πιο συγκεκριμένα, η ικανοποίηση βασικών αναγκών για την αυτοεξυπηρέτηση (π.χ. να έχεις τη δυνατότητα να ζητήσεις για να πάρεις φαγητό) (Καλύβα, 2005).*
- *Για να ωφεληθεί από το PECS ένα παιδί, δεν είναι απαραίτητο να είναι μη λεκτικό.*
- *Σε πρώτη φάση, κύριο μέλημα είναι ο μαθητής να διδαχθεί μέσω του PECS την επικοινωνιακή έναρξη (Bondy & Frost, 2001).*

Στάδια - Φάσεις διδασκαλίας του PECS

- *Η σειρά των βημάτων που ακολουθούμε για να μάθουμε το PECS έχει χωριστεί σε έξι φάσεις (Bondy & Frost, 2001).*
- *Οι τρεις αρχικές φάσεις απευθύνονται σε όλους τους μαθητές με ΔΑΔ.*
- *Οι άλλες τρεις φάσεις, απευθύνονται σε όσους μαθητές αναπτύξουν προφορικό λόγο κατά τη διάρκεια των αρχικών φάσεων (Γενά, 2002).*

- **Στόχος πρώτου σταδίου:** Ο μαθητής, αφού δει το επιθυμητό αντικείμενο, θα πρέπει να πάρει την εικόνα του αντικειμένου, να προσελκύει το σύντροφο επικοινωνίας και να του τη δώσει στο χέρι.
- **Στόχος δεύτερου σταδίου:** Το παιδί θα πρέπει να πηγαίνει στο βιβλίο επικοινωνίας, να παίρνει την εικόνα του επιθυμητού αντικειμένου, να πηγαίνει στο σύντροφο επικοινωνίας και να την αφήνει στο χέρι του.

- **Στόχος τρίτου σταδίου:** Ο μαθητής θα πρέπει να επιλέγει μέσα από μια σειρά εικόνων, στο βιβλίο επικοινωνίας, την εικόνα του επιθυμητού αντικειμένου, να προσεγγίζει τον σύντροφο επικοινωνίας και να του τη δίνει στο χέρι (Bondy & Frost, 2015).
- **Στόχος τέταρτου σταδίου:** Ο μαθητής θα πρέπει να ζητά αντικείμενα που βρίσκονται εντός ή εκτός του οπτικού του πεδίου (Γενά, 2002).

- **Στόχος προσδιορισμών:** Ο μαθητής να πηγαίνει στο βιβλίο επικοινωνίας του, να δομεί τη Βάση Πρότασης εμπεριέχοντας την εικόνα «Θέλω», μία εικόνα προσδιορισμού και την εικόνα του επιθυμητού αντικειμένου. Έπειτα, ο ίδιος καλείται να ανταλλάξει την πρόταση (Bondy & Frost, 2015).
- **Στόχος πέμπτου σταδίου:** Ο μαθητής χρησιμοποιώντας το βιβλίο επικοινωνίας, θα πρέπει να ζητάει αυθόρμητα από τον σύντροφο επικοινωνίας μία ποικιλία ενισχυτών και να απαντάει στην ερώτηση «Τι θέλεις;» (Γενά, 2002).
- **Στόχος έκτου σταδίου:** Ο μαθητής να απαντάει στις ερωτήσεις «Τι θέλεις;», «Τι βλέπεις;», «Τι έχεις;», «Τι ακούς;» και «Τι είναι αυτό;» και αυθόρμητα να ζητάει και να κάνει σχόλια για αντικείμενα και δραστηριότητες (Bondy & Frost, 2015).

Συμπεράσματα για το PECS

Το PECS το χρησιμοποιούν πολλοί ειδικοί και γονείς παιδιών με ΔΑΔ, διότι:

- 1. είναι το πιο ολοκληρωμένο σύστημα εναλλακτικής επικοινωνίας για παιδιά με ΔΑΔ, τα οποία δεν έχουν προφορικό λόγο*
- 2. έχει χαμηλό κόστος και είναι πολύ εύχρηστο στη χρήση του (Γενά, 2002).*

Καταληκτικά, για το PECS:

- 1. Δεν αποσκοπεί στην αντικατάσταση της ομιλίας.*
- 2. Μειώνει την απογοήτευση σε ενδεχόμενη ανικανότητα επικοινωνίας.*
- 3. Προσφέρει σωστά πρότυπα ομιλίας και γλώσσας.*
- 4. Αυξάνει την ανεξαρτησία (Wall, 2010).*
- 5. Δε θεραπεύει τον αυτισμό.*
- 6. Τις πιο πολλές φορές χρησιμοποιείται από κοινού με άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως για παράδειγμα το TEACCH (Καλύβα, 2005).*

ΜΑΚΑΤΟΝ

- Δημιουργήθηκε το 1970 από την Αγγλίδα λογοπεδικό Margaret Walker.
- Στην αρχή, το ΜΑΚΑΤΟΝ χρησιμοποιήθηκε στα πλαίσια μίας έρευνας ως μέσο επικοινωνίας σε ενήλικες, που ήταν κωφοί και είχαν σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες (Βογινδρούκας & Sherratt, 2008).

- *Το 1922 ο Σύλλογος Λογοπεδικών έφερε το MAKATON στην Ελλάδα.*
- *Κατόπιν, τη διάδοση και προώθηση του συγκεκριμένου προγράμματος, ανέλαβε καθ'αυτό το ίδρυμα «Παμμακάριστος» (<http://www.specialeducation.gr/frontend/article.php?aid=561&cid=71>).*
- *Η λέξη MAKATON είναι μια σύνθετη κατασκευασμένη λέξη, η οποία δημιουργήθηκε από τα αρχικά της δημιουργού Margaret, αλλά και των δυο συνεργατών της Kathy και Tony (<http://makatonhellas.gr/>).*

Τι είναι το ΜΑΚΑΤΟΝ; Σε ποιους απευθύνεται;

- *Είναι ένα επικοινωνιακό - γλωσσικό πρόγραμμα, το οποίο υποστηρίζει την ανάπτυξη των γλωσσικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων των παιδιών και ενηλίκων με διαταραχές επικοινωνίας (Βογινδρούκας & Sherratt, 2008).*
- *Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλες τις ηλικίες (<http://makatonhellas.gr/>) και να εφαρμοστεί σε ποικίλα περιβάλλοντα (<http://www.specialeducation.gr/frontend/article.php?aid=561&cid=71>).*

Υλικά εκπαίδευσης

- *Το πρόγραμμα περιλαμβάνει ένα βασικό λεξιλόγιο, που αποτελείται από 450 έννοιες και χωρίζεται σε οχτώ στάδια ανάπτυξης (Βογινδρούκας & Sherratt, 2008).*
- *Ταυτόχρονα μαζί με το βασικό λεξιλόγιο, υφίσταται και το λεξιλόγιο – πηγή (περιλαμβάνει 7.000 έννοιες), ως συμπλήρωμα του βασικού λεξιλογίου (<http://makatonhellas.gr/>).*
- *Το ΜΑΚΑΤΟΝ συνδυάζει τη χρήση προφορικής ομιλίας, νοημάτων και γραπτών συμβόλων (<http://makatonhellas.gr/>).*

Το λεξιλόγιο αναπαρίσταται μέσω δύο οπτικών μοντέλων:

1. Χειρομορφές - Νοήματα:

- *Τα νοήματα - χειρομορφές που χρησιμοποιεί το ΜΑΚΑΤΟΝ - ΕΛΛΑΣ, είναι δανεισμένα από την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (Βογινδρούκας & Sherratt, 2008).*

2. Οπτικοποιημένο υλικό - Σύμβολα:

- *Για κάθε έννοια του λεξιλογίου, υπάρχει σχετική αναπαράσταση και με σύμβολα (ασπρόμαυρες εικόνες) (<http://makatonhellas.gr/>).*

Συμπεράσματα για το ΜΑΚΑΤΟΝ

- *Δεν έχει σαν στόχο να αντικαταστήσει την ομιλία, αλλά στοχεύει να επιτρέψει σε ένα παιδί που δεν έχει καμία άλλη μορφή επικοινωνίας, να ξεκινήσει να αναπτύσσει δεξιότητες (Wall, 2010).*
- *Τα άτομα που κάνουν χρήση του προγράμματος έχουν τη δυνατότητα να εκπαιδεύονται είτε σε επίπεδο νοημάτων, είτε σε επίπεδο συμβόλων, είτε σε συνδυασμό και των δύο (<http://makatonhellas.gr/>).*

***ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ***

Ανάπτυξη του Παιχνιδιού

- *Το πρώτο υπόδειγμα κοινωνικού παιχνιδιού εμφανίζεται ανάμεσα στους ενήλικες και τα βρέφη περίπου στην ηλικία του ενός έτους και εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου.*
- *Η παιδική ηλικία αποτελεί το ορόσημο του συμβολικού παιχνιδιού (Quill, 2005).*

Ανάπτυξη του Παιχνιδιού και Αυτισμός

- *Τα παιδιά με αυτισμό αντιμετωπίζουν δυσκολίες και στο κοινωνικό και συμβολικό παιχνίδι (Quill, 2005).*
- *Ο αυθορμητισμός και η κοινωνικότητα ελλείπουν και η κοινωνική αλληλεπίδραση με συνομήλικα παιδιά εμφανίζει πολλές δυσκολίες, εφόσον δε γνωρίζουν πώς να συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες (Willis, 2006).*
- *Ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η προσέγγιση, όταν αυτή γίνεται, είναι πολύ ιδιαίτερος και ασυνήθιστος, δημιουργώντας ένα κλίμα κοινωνικού ρήγματος, αποξένωσης και περιθωριοποίησης (Quill, 2005).*

Το Παιχνίδι & οι Στρατηγικές Διδασκαλίας του

- *Η διδασκαλία ενός παιχνιδιού ή μίας δραστηριότητας είναι καλό να πραγματοποιείται σε μικρά βήματα και μικρές χρονικές περιόδους (Willis, 2006).*
- *Οι δραστηριότητες να είναι εξατομικευμένες (Γκονέλα, 2006), διασκεδαστικές και να προσφέρουν ικανοποίηση.*
- *Αν το παιδί είναι επιρρεπής σε μια αυτο-διεγερτική δράση, όπως είναι το χτύπημα των χεριών, προσπαθούμε να βρούμε μία δραστηριότητα που θα κάνει το παιδί να χρησιμοποιήσει τα χέρια του και με άλλους τρόπους (Willis, 2006).*

- Δημιουργία συναισθηματικών δεσμών και σχέσεων εμπιστοσύνης και ανάπτυξη της ικανότητας σκέψης, επίλυσης προβλημάτων.
- *Ανάπτυξη της βλεμματικής επαφής (Janzen, 1999).*

***ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ –
ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ***

Μουσικοθεραπεία – Music Therapy

- *Η μουσικοθεραπεία ξεκίνησε να χρησιμοποιείται σαν υποστηρικτική παρέμβαση στον αυτισμό τις δεκαετίες του 1950 - 1960, στο Ηνωμένο Βασίλειο.*
- *Μέσω της συγκεκριμένης μεθόδου, το άτομο αποκτά ποικιλία μουσικών εμπειριών, που έχουν σαν στόχο την αλλαγή της συμπεριφοράς και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων (Καλύβα, 2005).*
- *Ο θεραπευτής μέσω της μουσικής, επιζητά να παρέχει βοήθεια στο παιδί, ώστε αυτό να αποκτήσει επίγνωση του εαυτού του, αλλά και επίγνωση του ιδίου σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους που βρίσκονται γύρω του (Lenard - Brown, 2003).*
- *Η πιο γνωστή και περισσότερο διαδεδομένη μέθοδος είναι η μουσική αυτοσχεδιασμού, που δίνει την ευκαιρία στο παιδί που έχει αυτισμό να πάρει τον έλεγχο της συνεδρίας στα χέρια του (Καλύβα, 2005).*

Αποτελεσματικότητα Μουσικοθεραπείας

- *Η T. Grandin, άτομο με αυτισμό, υποστηρίζει ότι: «μερικά παιδιά και ενήλικες με αυτισμό μπορούν να τραγουδούν καλύτερα απ' ότι να μιλούν και γι' αυτό ανταποκρίνονται καλύτερα σε λέξεις και προτάσεις, όταν αυτές τραγουδηθούν» (Γκονέλα, 2006).*
- *Γενικά, η έρευνα που έχει γίνει για τη μουσικοθεραπεία και τον αυτισμό είναι περιορισμένη (Lennard - Brown, 2003).*
- *Η μουσική σε καμία περίπτωση δεν θεραπεύει τον αυτισμό, αλλά μπορεί να παρέχει βοήθεια για τη βελτίωση της ζωής του ατόμου (Καλύβα, 2005).*

Θεραπεία Αισθητηριακής Ολοκλήρωσης

– Sensory Integration Therapy (SIT)

- *Η θεραπευτική μέθοδος της αισθητηριακής ολοκλήρωσης αναπτύχθηκε από την Δρ. Jean Ayers και στηρίζεται στην άποψη, ότι είναι κατά βάση μία νευροβιολογική διαδικασία (Καλύβα, 2005).*
- *Παρέχεται από εργοθεραπευτές που είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι, αλλά και επικυρωμένοι επαγγελματίες (Janzen, 1999).*
- *Εφαρμόζεται πολύ συχνά σε άτομα που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού και έχει σαν στόχο να τους παρέχει βοήθεια, για να ξεπεράσουν κάποιες αισθητηριακές δυσκολίες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι (Καλύβα, 2005).*

Αποτελεσματικότητα Αισθητηριακής Ολοκλήρωσης

- *Δεν υποστηρίζεται από ερευνητικά στοιχεία και η έρευνα είναι ατελής για να θεωρηθεί έγκυρη (O'Brien & Daggett, 2006).*
- *Δεν μπορεί να αποτελέσει ένα ολοκληρωμένο θεραπευτικό πρόγραμμα, όμως μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπλήρωμα σε μια εκπαιδευτικής φύσεως παρέμβαση που είναι αποδεδειγμένα αποδεκτή (Καλύβα, 2005).*

Θεραπεία Ακουστικής Ολοκλήρωσης – Auditory Integration Therapy (AIT)

- *Η ακουστική ολοκλήρωση λέγεται ότι είναι ένα είδος αισθητηριακής ολοκλήρωσης, που βασίζεται στην ευαισθησία του ατόμου στα ακουστικά ερεθίσματα.*
- *Άρχισε να γίνεται γνωστή στις αρχές της δεκαετίας του 1990 (Καλύβα, 2005).*
- *Στόχος της μεθόδου αυτής είναι η απευαισθητοποίηση του παιδιού στις συχνότητες ήχου που έχει υπερευαισθησία (O'Brien & Daggett, 2006).*
- *Ο Dr. Guy Berard ήταν από τους πρώτους που ανέπτυξαν την θεραπεία της ακουστικής ολοκλήρωσης (Καλύβα, 2005).*

Αποτελεσματικότητα Ακουστικής Ολοκλήρωσης

- *Είναι κατανοητό ότι τόσο η αισθητηριακή όσο και η ακουστική ολοκλήρωση, χρήζουν περισσότερης έρευνας για να πιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητά τους, σαν μέθοδοι αντιμετώπισης του αυτισμού (Καλύβα, 2005).*

The DIR/ Floortime Model

- *Καλείται ως Αναπτυξιακό Μοντέλο Ατομικής Διαφοράς, το οποίο στηρίζεται στις διαπροσωπικές σχέσεις [The Developmental Individual- Difference, Relationship-Based (DIR) Model] και πολύ συχνά αναφέρεται ως Floortime (Anagnostou & Hollander, 2007).*
- *Είναι ένα μοντέλο παρέμβασης, το οποίο αναπτύχθηκε από τον ψυχίατρο και εμπειρογνώμων πάνω στον αυτισμό Dr. Stanley Greenspan (Allman, 2010).*

- *Είναι μία εφαρμογή διαδραστικού παιχνιδιού, με στόχο την διδασκαλία πρόωρων δεξιοτήτων (Janzen, 1999).*
- *Το Floortime σαν έννοια, απεικονίζει την ιδέα ότι οι γονείς πρέπει να εστιάσουν και να μεταφερθούν στο επίπεδο του παιδιού, να καθίσουν στο πάτωμα μαζί του και να αλληλοεπιδράσουν μόνο με τρόπους που είναι άνετοι για το ίδιο (Allman, 2010).*
- *Επιλέγεται και εισάγεται σε πολλά δημόσια και ιδιωτικά προγράμματα παρέμβασης. Επίσης, είναι ένα μοντέλο που χρησιμοποιούν αρκετές οικογένειες στα σπίτια τους (Janzen, 1999).*

***ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ***

Εισαγωγικά

- *Η ψυχοθεραπεία δεν θεωρείται πλέον ενδεδειγμένη μέθοδος για την αντιμετώπιση του αυτισμού, διότι στηρίζεται σε κάποιες θεωρίες οι οποίες αποδείχτηκαν σε βάθος χρόνου μη ακριβείς.*
- *Αναφέρεται σε μια προβληματική σχέση μεταξύ του παιδιού που βρίσκεται στο φάσμα του αυτισμού και της μητέρας του (Καλύβα, 2005).*

Πρόγραμμα Son – Rise ή Θεραπεία Επιλογών (Options Approach)

- *Είναι μια δημοφιλής μορφή ψυχοθεραπείας που έχει εφαρμοστεί σε παιδιά που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού.*
- *Αναπτύχθηκε το 1983, από τον Barry Kaufman και την Samantha Kaufman, οι οποίοι προσπάθησαν να εκπαιδεύσουν το γιο τους Raun, που είχε αυτισμό και νοητική υστέρηση (Καλύβα, 2005).*
- *Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην αρχή του να βοηθάς το παιδί να μάθει αυτό που θέλει το ίδιο να μάθει, σε αντίθεση με αυτό που θέλουν οι άλλοι να μάθει (Wall, 2010).*
- *Δεν υφίστανται έγκυρες μελέτες για την επάρκεια του συγκεκριμένου προγράμματος (Καλύβα, 2005).*

***ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ***

Φαρμακοθεραπεία

- *Την απόφαση για το εάν ένα άτομο με ΔΑΔ θα ακολουθήσει θεραπεία φαρμακευτικής αγωγής, έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν τα συμπτώματα του αυτιστικού φάσματος, την παίρνουν συχνά γιατροί διαφόρων ειδικοτήτων (Καλύβα, 2005).*

Φάρμακα που έχουν επίδραση στη ντοπαμίνη:

1. *Τυπικά αντιψυχωσικά*
2. *Διεγερτικά φάρμακα (Βογινδρούκας κ.α., 2007).*

Φάρμακα που έχουν επίδραση στη σεροτονίνη:

- 1. Αντικαταθλιπτικά*
 - 2. Βουσπιρόνη (εντάσσεται στην κατηγορία των αγχολυτικών φαρμάκων) (Βογινδρούκας κ.α., 2007).*
- Σε καμία περίπτωση τα φάρμακα δεν αποτελούν θεραπεία των Διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών.*
 - Είναι απαραίτητο, παράλληλα με τη φαρμακευτική αγωγή, το άτομο να παρακολουθεί και το κατάλληλο γνωστικό, συμπεριφορικό ή συναισθηματικό πρόγραμμα εκπαίδευσης (Καλύβα, 2005).*

Ταινίες & Τίτλοι Λογοτεχνικών Βιβλίων

[2010]

Temple Grandin - Ζωή σαν τριαντάφυλλο

[2005]

Mozart and the whale - Ο Μότσαρτ και η φάλαινα

[1988]

Rain man - Ο άνθρωπος της βροχής

[HTTPS://WWW.ALFAVITA.GR/ARTHRON/%CE%BF-%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%86%CE%BF](https://www.alfavita.gr/arthron/%CE%BF-%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%86%CE%BF)

1. Ο αυτός.
2. Ένας ιδιαίτερος μικρός ήρωας.
3. Δεν ντρέπομαι πια.
4. Ένας σπέσιαλ ήρωας.
5. Δεν είμαι τέρας, σου λέω!
6. Ποιος σκότωσε το σκύλο τα μεσάνυχτα.
7. Το αυγό.
8. Γράμμα στο μοναχικό αδερφό μου.

[HTTP://WWW.SLPATHOLOGY.GR/2015/06/BLOG-POST_22.HTML](http://www.slp pathology.gr/2015/06/blog-post_22.html)

Τίτλοι των video από το Youtube

- «Ο μικρός μου αδελφός από το φεγγάρι»

<HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=CZZ6NTUI5MW>

- «ΑΥΤΙΣΜΟΣ»

<HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=TTQBWQIGSE4>

*Οι άνθρωποι που έχουν αυτισμό είναι,
τα πιο ΕΙΛΙΚΡΙΝΗ και ENTIMA άτομα.*

*Ας είμαστε, τουλάχιστον,
το ίδιο ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΣ και ENTΙΜΟΙ απέναντί
τους!!!*

Ευχαριστούμε πολύ για την προσοχή σας !!!

